

TSBD 16.KONGRE ENERJİ OTURUMU 27.11.2019

DEMOKRATİK ENERJİ PROGRAMI ÜZERİNE NOTLAR

YAZARLAR:Oğuz Türkyılmaz,Mehmet Kayadelen,Prof.Dr.Aziz Konukman

SUNAN:Oğuz Türkyılmaz

GİRİŞ:

Merhaba !

Sizleri şahsım, bu bildirin diğer yazarları üyesi ve Enerji Çalışma Grubu Başkanı olduğum TMMOB Makine Mühendisleri Odası, üyesi olduğum ODTÜ Mezunlar Derneği Enerji Komisyonu ve bileşeni olduğum 21.Yüzyıl İçin Planlama Grubu adına sevgi ve dostlukla selamlıyorum.

Bu bildirin gerekçesi ,bulduğumuz her alanda hatalı politika ve uygulamaları şikayetle yetinmeyip olması gereken,toplum çıkarlarını gözeterek doğru politika ve uygulamaları tanımlamak,anlatmak ve duyurmak sorumluluğudur.,

ENERJİ KULLANIMI OLMAZSA OLMAZ İNSAN HAKLARINDAN BİRİDİR VE VAZGEÇİLEMEZDİR

Enerji kullanımı olmazsa olmaz insan haklarından biridir ve vazgeçilemez. Ayrıca enerji ihtiyacının karşılanması bir kamu hizmetidir. Bu iki ilke, insan yaşamı için en önemli unsurlardan birisi olan enerjinin, kaynağından son kullanıcının tüketimine kadar geçen tüm evrelerinin insanlığın ve gelecek kuşakların yararına olacak şekilde planlanmasının ve uygulanmasının gerekliliğine inanan TMMOB tarafından oluşturulan 18 maddelik enerji politikası temel ilkeleri arasında yer alıyor(TMMOB, Enerji Politikası Temel İlkeleri, Kasım 2017, s.5-8).

Ne var ki, dünyanın küreselleşme sürecine girmesiyle birlikte iktidarlar tarafından uygulanan neoliberal politikalar sonucunda enerji kullanımı temel bir insan hakkı ve elektrik temini bir kamu hizmeti olmaktan çıkarılmış ve bir piyasa faaliyeti haline getirilerek ticari bir meta haline dönüştürülmüştür. Sermaye birikim rejiminin sınırsız büyüme eğilimi ile birlikte, enerji sektörü kamusal bir düzlemden çıkartılarak özel tekellerin kâr egemenliğine teslim edilmiş ve ortaya fosil kaynaklara dayalı, yüksek

karbon emisyonlu bir ekonomik yapı çıkmıştır. Bu yapıda tekellerin fosil yakıt temelli politikaları nedeniyle küresel ısınmaya yol açan sera gazı salımları dünyayı tehdit eder bir konuma gelmiştir. Bu politikaların bir diğer sonucu, enerji yoksulluğu ve yoksunluğunun dayanılmaz bir boyuta ulaşmış olmasıdır. Bu yapı artık sürdürülemez bir noktaya gelmiştir. Günümüzde enerji sektöründe artık yenilenebilir kaynaklara dayalı bir arayış başlamıştır. Çalışmamız da bu tür bir arayış içindedir ve esas itibarı ile , yenilenebilir kaynaklara dayalı bir toplum çıkarlarını gözeten, kamusal planlama katılımcı v demokratik bir enerji programı geliştirme tartışmalarına katkı koymayı amaçlamaktadır.

Çalışma Giriş hariç üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, küreselleşme süreci ve uygulanan neoliberal politikaların Dünya enerji sektöründe yarattığı tahribat ve yıkıcı sonuçları ele alınmıştır. İkinci bölümde bu politikaların Türkiye enerji sektörüne yansımaları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise esas olarak yenilenebilir kaynaklara dayalı demokratik bir enerji programının içeriğine ait öneriler paylaşılmıştır.

1. NEOLİBERAL POLİTİKALARIN DÜNYA ÖLÇEĞİNDE ENERJİ SEKTÖRÜNDE YARATTIĞI TAHRİBAT VE YIKICI SONUÇLARI

1.1 ENERJİ KAYNAKLARI ÜZERİNDE EGEMENLİK VE DENETİM KURMAK İÇİN SAVAŞLAR

Dünyada enerjinin büyük bir bölümünü tüketen ABD ve diğer emperyalist kapitalist ülkelerin yanı sıra, emperyal amaçlar güden Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti, kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve diğer büyük güçlerin bu "sınırlı" kaynaklara erişimini engelleme ve kontrol etmek için; tüm dünyadaki enerji kaynaklarını denetlemeyi ve ele geçirmeyi amaçlayan strateji ve politikaları yıllardır uygulamaya çalışmaktadır. Petrol ve gaz rezervlerinin, başta Orta Doğu olmak üzere, sınırlı coğrafyalarda (Rusya, Afrika, Hazar, vb.) yoğunlaşmış olması, söz konusu kaynakların kontrolüne yönelik mücadele ve savaşları kızıştırmaktadır. Dünyanın petrol ve gaz rezervlerinin büyük bir bölümünün bulunduğu Kafkasya ve Orta Doğu coğrafyasında, bu kaynaklar üzerinde egemenlik savaşları 19.yüzyıldan beri devam etmektedir. Libya'da yönetimi deviren, Irak'ı işgal eden ,Suriye'de rejimi değiştirmek için iç savaşı kışkırtan, Orta ve Latin Amerika ile Afrika'nın bir çok ülkesinde açık işgallere varan müdahalelerde bulunan, kukla yönetimleri işbaşına getiren ABD, Fransa, İngiltere vb. kapitalist ülkeler; enerji kaynaklarının olduğu ülke ve bölgelere yönelik emperyalist amaç ve niyetlerini gizlemeye ihtiyaç duymamaktadır.

1.2 TEKELLERİN FOSİL YAKIT TEMELLİ POLİTİKALARI NEDENİYLE KÜRESEL ISINMAYA YOL AÇAN SERA GAZI SALIMLARI ARTIYOR

Bugün, insanlığın karşı karşıya kaldığı en ciddi tehlike küresel iklim krizi. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne (IPCC) göre karbondioksit oranındaki artışın temel nedeni ise fosil yakıt kullanımı. Küresel ısınmaya yol açan sera gazı (karbondioksit, metan, su buharı, ozon, azot oksit vb) salınımlarının yüzde 71'lik bir bölümü enerji sektöründen kaynaklanıyor. (Kaynak: Prof. Dr. Cengiz Türe, EEMKON 2015'te yaptığı sunum.).

Petrol, gaz ve kömür tekellerinin çok etkin olduğu günümüz dünyasında, birincil enerji tüketiminde 2018'de, birincil enerji talebi son yedi yılın en yüksek oranı olan %2,9 oranında artmıştır. Dünya birincil enerji üretiminin %84,7' sini sağlayan fosil yakıtlara yüksek bağımlılık (Diğerleri, nükleer %4,4, geleneksel hidro dahil yenilenebilir enerji kaynakları %10,9), sürdürülen piyasa esaslı politikalarla, kısa ve orta dönemde kayda değer bir azalma göstermeyecektir. Nitekim, 2018'de, azalmak bir yana, fosil yakıt kullanımı %11, enerji kaynaklı karbondioksit (CO2) salımları da %2 artmıştır.(Renewables 2019, Global Status Report)

UEA iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarını azaltma hedefi doğrultusunda, dünya ölçeğinde sıcaklık artışını, iki derecenin altında tutabilmek için; dünya elektrik üretiminde yenilenebilir kaynakların 2018'de %25 olan payının 2050'ye kadar yüzde 65-80'e yükseltilmesi gereğine işaret etmektedir. Bazı çalışmalar, artışın iki derecenin altında kalabilmesi için, emisyonların 2050'ye kadar yüzde 40-70 oranında düşürülmesi, 2100'de ise sıfır düzeyine çekilmesi gereğini belirtmektedir. Gelişmiş ülkeler için, bu 2050'ye kadar 1990 düzeylerinden yüzde 80 oranında emisyon azaltımı anlamına gelmektedir. Bu son derece ciddi ve vahim saptamalar karşısında, ABD yönetimi iklim krizini yok saymakta, petrol ve gaz tekellerine destek vermekte; dev petrol, gaz ve kömür şirketleri de, bu yakıcı ve yaşamsal konuları gölgelemek, kamuoyu gündeminden uzaklaştırmak için yüz milyonlarca dolar harcamaktadır. Hava ve çevre kirliliğinin insan ve toplum yaşamına olumsuz etkilerini gidermek, iklim krizinin insan yaşamını tehdit eden, kuraklıklar, orman yangınları, beklenmedik zamanlarda yüksek yağışlar, su baskınları vb. yıkıcı zararları azaltmak, hızla yükselme eğilimindeki sıcaklık artışını 1.5-2 °C ile sınırlamak için, enerji üretim ve tüketiminde fosil yakıtların payını mutlaka radikal bir şekilde düşürmek zorunludur.

1.3 ENERJİ YOKSULLUĞU VE YOKSUNLUĞU

Enerji yoksunluğunu çağdaş enerji hizmetlerinden erişim ve kullanım imkanının fiziki olarak mümkün olmaması hali olarak tanımlayabiliriz..Örneğin akar suyun,elektriğin olmadığı yerlerde yaşayanlar.

Enerji yoksulluğu ise; insanların yaşam alanlarında modern enerji hizmetlerinin veriliyor olmasına karşın ,düşük gelirleri nedeniyle bu hizmetlere erişim imkanlarının sınırlı olması ve/veya mümkün olamaması durumudur.

“ Ancak, enerji hizmetlerine erişimle enerji yoksulluğu sona ermez. Enerjinin kaliteli olması, hane halkı gelirinin yüzde 25’ini aşmayacak bir bedelle sunulması ve verimli kullanılması ile enerji yoksulluğu bir nebze giderilmiş olur. Burada enerji hizmetlerinden kasıt; ısınma ve pişirme için gerekli yakıt, kullanma ve içme suyu ile elektrik enerjisinin sunumudur. Başta su olmak üzere yakıt ve elektrik gibi enerji gereksinimlerine ulaşılması yaşam için olmazsa olmaz bir haktır.” (Kemal Ulusaler, EMO İST ŞUBE BÜLTENİ, ŞUBAT 2014 http://www.emo.org.tr/ekler/762d14b62e8173c_ek.pdf?dergi=951)

Ne var ki, günümüz dünyasında hala 1 milyar insan elektrikten yararlanamamakta, yüz milyonlarca insan da, yemek pişirmek için çerçöp, bitkisel ve hayvansal atıkların yakıldığı ilkel ocakları kullanmaktadır. Dünyada 2,1 milyar insan temiz suya erişemezken, her gün 800 çocuk kirli su kullanımına bağlı hastalıklardan hayatını kaybediyor (UNICEF 2017)

2-NEOLİBERAL POLİTİKALARIN TÜRKİYE ENERJİ SEKTÖRÜNE YANSIMALARI

Ülkemizde 1980’den bu yana yerleştirilmeye çalışılan piyasa ekonomisi ve neo liberal politikalar ve sektörün özel sermayeye ve şirketlere dayalı yapısı ve kurumsallaşması, elektrik üretim faaliyetinde bulunmak üzere serbest piyasa koşullarını ve özel sektör yatırımlarını temel almaktadır.

Enerji ihtiyacını karşılamak üzere genelde ithal enerji kaynağı kullanılmış, fosil kaynaklı ve ithalata dayalı yüksek maliyetli yatırımlar yapılmış, enerjideki dışa bağımlılık ciddi boyutlara ulaşmıştır. Enerji arzında 1990’da yüzde % 51,6, bugünkü siyasi iktidarın göreve geldiği 2002’de yüzde 67,2 olan dışa bağımlılık, 2017’de yüzde 75,7’e yükselmiştir. Rusya Federasyonu’nun, enerji hammaddeleri ithalatında payı yüzde 36,7 , toplam enerji arzında ise %27,8’dir. Türkiye’nin hızla artan enerji ithalatının faturası 2018’de 43 milyar dolar olmuştur.

Kamu elektrik üretim tesislerinin çok büyük bölümü özelleştirilmiştir.2018’de elektrik üretiminde kamu payı %15.2. olmuştur. Elektrik dağıtımı ve satışı tamamen özel şirketler tarafından yapılmaktadır.Bir kaç büyük özel sermaye grubu, elektrik üretiminin yanı sıra dağıtımını da kontrol etmektedir.

Petrolün rafinaj işlemleri tek bir özel şirket tarafından, ithalat, dağıtım, pazarlama ve satış işlerinin tamamı az sayıda özel şirket eliyle yapılmaktadır.

İstanbul dışında ülkenin tüm kentlerinde doğal gaz dağıtım, satış, pazarlama hizmetleri özel şirketler eliyle verilmektedir.

Plansız uygulamalar sonucu ülkede elektrik üretiminde arz fazlası oluşmuş, verimlilikleri düşük bazı santraller üretimi durdurmuş veya kapanmış, bir bölümü yurt dışına satılmıştır..

KAYIRMALAR, ARZ FAZLASI, ÖDENMEYEN KREDİLER:

KAYIRMALAR

Bugünkü siyasal iktidar döneminde, elektrik dağıtım özelleştirilmelerinde, santral özelleştirilmelerinde, alım garantili elektrik üretim tesislerinin ihalelerinde; iktidara yakın olan bazı özel sermaye grupları, kamu müdahaleleri, ve kaynak tahsisi uygulamaları ile kamudan en çok iş alan şirketler sıralamasında dünyada ilk sırada yer almışlardır. Bu kayırma ekonomisinde hukuk işlevsizleştirilmiş, hukukun üstünlüğünün yerini, üstünlerin, güçlülerin hukuku almış, yüksek yargı kararlarının bağlayıcılığı dikkate alınmaz, yargı kararları uygulanmaz olmuş, CB Kararnameleri, TBMM'nin yasalarının önüne geçmiştir.

Toplum çıkarını dikkat almayan, kamusal planlamayı, denetim, üretimi işlevsizleştirmeyi öngören ve iktidara yakın belirli sermaye gruplarının çıkarlarının azamileştirmeye ve kamu kaynaklarını özel sermaye şirketlerine aktarmaya yönelik enerji yönelik politika, karar ve uygulamaları ile 2018'de yaklaşık 32 milyar TL özel şirketlere transfer edilmiştir. Az sayıda şirketin çıkarına olan alım garantili yüksek fiyatlarla yerli kömür santrallerine tanınan alım garantisi, yerli kömür, ithal kömür ve doğal gaz santralleri için oluşturulan kapasite mekanizması ile ilave ödeme yapılması gibi bedeli milyarlarca varan uygulamaların yanı sıra; amaçlarının çok dışına çıkmış olan ve yatırımcılara kâr garantisi sağlayan YEKDEM-Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması vb. uygulamalar; elektrik maliyetlerinin ve fiyatların yükselmesine neden olmaktadır. Bu politika ve uygulamaların mevcut haliyle sürdürülmesi, yeni zamların gerekçesi olacaktır.

ARTAN FİYATLAR, YAYGINLAŞAN ENERJİ YOKSULLUĞU

Ülkemizde de enerji yoksulluğu sorunu giderek ağırlaşmaktadır. Zamlarla her ay tutarı daha fazla artan faturalarını ödeyemedikleri için elektriği ve gazı kesilen konut sayısı milyonlarla ölçülmektedir.

Son yirmi iki ayda, 31.12.2017'ye göre tüm tarife grupları için elektrik fiyatları yüzde (72,8-127,7) oranlarında artmıştır. Aynı dönemde, BOTAŞ'ın doğal gaz satış fiyatları ise ,konutlarda ve küçük sanayi kuruluşlarında yüzde 63,9; büyük sanayi kuruluşlarında yüzde 120,1, elektrik üreten doğal gaz santrallerinde yüzde 109,5 oranında artmıştır.TÜİK'e göre Ocak 2018-Ekim 2019 döneminde fiyat artışları ise yüzde 44,8'dir. Bu veri, elektrik ve doğal gaz fiyatlarının son yirmi ayda enflasyon oranının çok üzerinde arttığını

göstermektedir.

Bireysel ısınmada konut başı doğal gaz tüketimi Ankara için yıllık 1500 m³, aylık ortalama 125 m³'tür. Bu durumda, bir ailenin Ekim 2019'da ödeyeceği doğal gaz bedeli 235,00 TL'dir. Aylık su tüketimini 10 m³, yine Ankara ASKİ konut fiyatı olan 5,79 TL/m³ veri alındığında aylık su faturası 57,90 TL olmaktadır. 230 kwh elektrik tüketim bedeli ise, 0,7102 tL/kWh üzerinden 163,35 TL'dir. Aylık elektrik, doğal gaz ve su fatura bedelleri toplamı ise, 456,25 TL'ye yükselmektedir ve bu tutar asgari ücretin dörtte birine yakındır (yüzde 22,59). Doğal gaz faturasının tek başına asgari ücretin yüzde onunu aşan bir oranda olması ise, enerji yoksulluğunun kanıtıdır Yoğunlaşan iktisadi kriz koşullarında ,sayıları her gün artan milyonlarca işsiz ve ailelerinin de enerji yoksullarına katılmaları, çağdaş ve temel bir haktan yararlanamamaları söz konusudur.

Tablo : Aylık Elektrik, Doğal Gaz, Su Ödemelerinin Asgari Ücret İçindeki Payı

(Ekim 2019, Ankara)

Kaynak	Aylık Tüketim	Birim Fiyat	Toplam Tutar (TL)	Asgari Ücret İçindeki Payı %
Elektrik	230 KWH	0,7102 TL/kWh	163,35 TL	8,09
Doğal Gaz	125 m ³	1,88 TL/m ³	235,00TL	11,63
Su	10 m ³	5,79 TL/m ³	57,90 TL	2,87
Toplam			456,25 TL	22,59

ÖDENMEYEN KREDİLER

Finansal boyutta ise 2017 sonunda 637 milyon TL olan enerji sektörünün takipteki kredi miktarı, 2018 sonunda 6 milyar 322 milyon TL'ye yükselmiş; artış oranı yüzde 892 olmuştur.

Sektöre 2003-2018 döneminde 95 milyar dolarlık yatırım yapılmıştır. "Elektrik üretim ve dağıtım şirketlerinin yaklaşık 13 milyar dolarlık sorunlu kredi bakiyesinin 7,5 milyar doları yapılandırıldı. Yıl sonuna kadar 2,5 milyar dolarlık kredinin daha yapılandırılması için bankalar ve şirketler arasında

mutabakatlar sağlandı. Böylece, enerji sektöründe 10 milyar dolarlık sorunlu kredi yapılandırılmış olacak. Öte yandan sektörün bankalara 47 milyar dolar kredi borcu bulunuyor.” (Cumhuriyet Gazetesi, 12.10.2019).Bu ayrıcalıklı şirketlerin ödemedikleri krediler bütçeden sağlanacak kaynaklarla karşılanacak, bedeli ise artan vergilerle halk ödettirilecektir.

3. DEMOKRATİK ENERJİ PROGRAMI

Bu bildirin de, katkı koymaya çalıştığı "demokratik bir enerji programı oluşturma arayışları ve tartışmaları "; kuşkusuz sonlanmış bir süreç değildir. Bu alandaki çalışmalar, uzmanların saptama ve değerlendirmelerinin yanı sıra , enerji santrallerinin bulunduğu yörelerde yaşanan çevresel ve toplumsal sorunları ve halkın gözlem,deneyim ve taleplerini içermeli, ilgili tüm kesimlerce ele alınmalı, değerlendirilmeli, derinliğine tartışılmalıdır..

3.1 İLKELER

, “ Enerji sektörünü özel tekellerin kâr egemenliğinden çıkarıp kamusal bir düzleme aktarmak ve yenilenebilir kaynaklara dayalı, düşük karbon emisyonlu bir ekonomiye yönelerek, enerjide demokratik bir denetimi/programı gerçekleştirme ihtiyacı vardır.”

Bu nedenle, toplum çıkarlarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan demokratik enerji politikaları ve programını önce hayal etmeliyiz.Kimse hayallerimize ket vuramaz. Sonra tasarlamak, kurgulamak, geliştirmek ve uygulamak için yoğun bir şekilde çalışmamız gerekmektedir.

Demokratik enerji programı, emeğin tarihsel kazanımlarını, örgütlülüğünü ve sermayenin çıkarları lehine sosyal devleti yok eden, sağlık, eğitim dahil tüm alanları piyasa uygulamalarına açan neo-liberal politikaları değiştirme, emeği en yüce değer sayan, eşit, özgür,adil, demokratik bir toplum kurma hedefiyle yola çıkan, siyasal, ekonomik, sosyal yönleriyle bütünlüklü, bir toplumcu demokratikleşme siyasal programının, bağımsız, demokratik ve sosyalizm yolunda ilerleyen bir ülkeye ulaşma mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Politika ve programlar, içeriklerinin yanı sıra oluşturulma yöntemleriyle de; demokratik olmak zorundadır. Toplum çıkarlarını gözeten enerji politika ve uygulamalarını, yine toplum yararını gözeten alternatif kalkınma ve sanayileşme politikaları ile birlikte düşünmek ve böyle bir toplumcu programı, ilgili kesimlerin aktif katkılarına imkân veren demokratik katılım mekanizmalarında tartışarak geliştirmek gerektiğine inanıyoruz.

Bu tartışmalarda, aşağıdaki ilkeleri de temel almayı ve bunlarla sınırlı kalmamak üzere konunun her yönüyle, derinliğine ele alınmasını savunuyoruz.

1. Büyüme politikalarını gözden geçirmek, büyüme ile birlikte adil bölüşümü esas alan kalkınma anlayışını benimsemek; temel bilimleri, teknoloji geliştirmeyi ve nitelikli üretimi ihmal eden, ithal girdi oranları çok yüksek, teknoloji düzeyi düşük ve orta olan imalata-ihracata takılıp kalan anlayış ve uygulamalardan vazgeçmek ,

2. Düşük karbonlu, iklim krizine olumsuz etkileri asgari düzeyde olan, büyümede enerji kullanımını azaltan, enerjiyi verimli kullanan, esas olarak yenilenebilir kaynaklardan ve yurt içinde üretilen ekipmanlarla temin eden, bir politikalar manzumesine geçiş sağlamak,

3. Artan elektrik ihtiyacını karşılamada bugüne kadar uygulanan , çok sayıda yeni elektrik tesisi kurma yerine; talebi yönetmek, enerjiyi daha verimli kullanıp, sağlanan tasarrufla yeni tesis ihtiyacını azaltmaya yönelik politika ve uygulamaları hayata geçirmek,

4. Sanayileşme strateji ve politikalarında, yarattığı katma değer görece düşük, yoğun enerji tüketen, eski teknoloji, çevre kirliliği yaratabilen sanayi sektörleri (çimento, seramik, ark ocak esaslı demir-çelik, tekstil vb.) yerine; enerji tüketimi düşük, ithalata değil yerli üretime dayalı, ileri teknoloji sanayi dallarının, örneğin, elektronik, bilgisayar donanım ve yazılımı, robotik, aviyonik, lazer, telekomünikasyon, gen mühendisliği, nano-teknolojiler vb. sektörlerle öncelik vermek,

5. Enerji politikalarını da, bu makro yönelimlere göre toplum çıkarlarını gözeterek, kamusal hizmet anlayışına uygun olarak, kamusal planlama ilkeleri dahilinde yeniden düzenlemek,

3.2 NE YAPMALI ? YA PLANLAMA YA KARGAŞA

Kargaşayı ve kaynak israfını önlemenin yolu planlamadan geçtiği için planlamayı yeniden düşünmeli ve uygulamalıyız. Yol arkadaşımız Dr. Serdar Şahinkaya'nın sözleriyle, "Kamusal planlama, eskimemiş, dışlileri fazla aşınmamış işlevsel bir araç olarak pek çok ulusal ekonomiye hizmet etmiş (ve) onları bir tarih aşamasında yukarıya çıkarmış bir kaldıraç olarak, hâlâ kendi aklının ürünü olan politikaları sürdüren ülkelere hizmet etmeyi sürdürmektedir." O halde biz de yapabiliriz! Yeniden deneyebiliriz ve denemeliyiz de!

NELERİ HEDEFLEMELİ, NASIL YAPMALIYIZ?

Enerjinin temini, üretimi, iletimi, dağıtımı, fiyatlandırılması, hepsi iktidarların siyasi tercihlerine dayalı olarak biçimlenir. Herkesin yaşamının temel bir unsuru olan elektrik enerjisi üzerinden örnekleyelim. Elektrik enerjisi, ihtiyaç duyulduğu anda üretilmesi gereken bir üründür. Elektrik üretim yatırımları

uzun süren ve oldukça pahalı yatırımlardır. Bu nedenlerden dolayı, elektrik enerjisi üretim yatırımlarının gerektiği kadar ve zamanında gerçekleştirilmesi şarttır. İhtiyacı karşılayacak yatırımlar, toplum yararını gözeterek kamusal bir plana göre gerçekleştirilmeli, pahalı olduğu için atıl kapasite kalacak şekilde yatırım yapılmamalıdır.

Elektrik üretim, iletim, dağıtım faaliyetlerinin kamusal hizmet niteliği göz önüne alınarak:

- Kaynakların ve teknolojilerin incelenmesi ve verimli kullanılması,
 - Uygun teknolojilerin geliştirilmesi veya transfer edilmesi,
 - Elektrik tüketiminin gelişimine göre üretim yatırımlarının yer seçiminde yönlendirme yapılması,
 - Gerektiğinde kısıtlama ve/veya teşvikler uygulanarak yıllık olarak ihtiyaç duyulandan eksik veya aşırı fazla kapasite yatırımlarına önlem alınması,
 - Projelerin çevresel ve toplumsal etkilerinin ayrıntılı olarak incelenmesi,
 - Lisans adı altında verilen yatırım izinlerinin, yukarıda sayılan politikalar çerçevesinde verilmesi ve gerçekleştirmelerinin çok ciddi olarak izlenmesi,
 - Uzun vade için talep gelişimi, kaynak potansiyel değerlendirmesi, yeni kaynak potansiyel olasılıkları, teknolojik gelişme öngörülerini gibi unsurları baz olarak ele alan kapsamlı planlama çalışmalarının yapılması,
- bütün bu faaliyetlerde enerji yönetiminin, toplum çıkarlarını gözeterek bir anlayışla; yol gösterme, kamusal planlama, takip, denetim vb. işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesi, sağlıklı bir elektrik sisteminin gelişmesi açısından zorunludur.

Enerji politikalarını , toplum çıkarlarını gözeterek, kamusal hizmet anlayışına uygun olarak, kamusal planlama ilkeleri dahilinde yeniden düzenlemeliyiz.r. Planlamanın temel bir tercih olduğu , yeni bir kurumsallaşma üzerinden, demokratik katılım mekanizmalarıyla, bütünleşik kaynak planlaması anlayışıyla; toplum ve ülke çıkarlarını gözeterek kısa,orta ve uzun vadeli Strateji Belgeleri, Beş Yıllık Planlar, Yol Haritaları, Eylem Planları hazırlamalı ve uygulamalıyız. Ülkenin geleceğine yön verecek belgeler, sermaye iktidarlarının yaptığı gibi, yabancı ülkelerin kurum ve şirketleri eliyle değil, ülkemizin ilgili, birikimli kurum ve kadrolarıyla hazırlamalıyız.

Strateji belgeleri ve planları, mevzuat hazırlıkları, yol haritaları, eylem planları vb. belgeleri; mutlaka demokratik, katılımcı ve şeffaf bir anlayışla hazırlamalı, bu çalışmalara ilgili kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin yanı sıra; üniversiteler, bilimsel araştırma kurumları, meslek odaları, uzmanlık dernekleri, sendikalar ve tüketici örgütlerinin, santral bölgelerinde yaşayan halkın temsilcilerinin; etkin ve işlevsel katılım ve katkılarını sağlamalıyız.

Strateji belgeleri ve eylem planlarını; tozlu raflarda unutulmak için değil, uygulanmak için hazırlamalı ve bu belgelerin ilgili tüm kesimler için bağlayıcı

ve yol gösterici olmasını temin etmeliyiz. Bu amaçla, genel olarak enerji planlaması, özel olarak elektrik enerjisi ve doğal gaz, kömür, petrol, su, rüzgâr, güneş vb. tüm enerji kaynaklarının üretimi ile tüketim planlamasında; strateji, politika ve önceliklerin tartışılıp, yeniden belirleneceği, toplumun tüm kesimlerinin ve konunun tüm taraflarının görüşlerini demokratik bir şekilde, özgürce ifade edebileceği, geniş katılımlı bir “Ulusal Enerji Platformu” oluşturmalı ve ETKB bünyesinde de, bu platformla eşgüdüm ve etkileşim içinde olacak ve birlikte çalışacak, bir “Ulusal Enerji Strateji Merkezi” kurmalıyız..Bu merkezde yenilenebilir enerji kaynaklarına ağırlık ve öncelik vererek, enerji yatırımlarına yön verecek enerji arz talep projeksiyonları; 5, 10, 20, 30, 40 yıllık dönemler için kamusal bir planlama anlayışı dahilinde yapmalıyız.

Toplum çıkarını gözeterek demokratik bir enerji planı ve programı için, kamusal nitelikli bütünleşik kaynak planlaması kurgu, anlayış ve uygulamalarını esas almalıyız. Bu planlamayı; enerji üretiminin dayanacağı kaynakların seçimi, yenilenebilir enerji kaynaklarına öncelik ve ağırlık verilmesi, enerji tüketim eğilimlerinin incelenmesi, talep tarafı yönetim uygulamalarının üzerinde yoğunlaşma, enerjinin daha verimli kullanımı, çevreye verilen zararın asgari düzeyde olması, iklim değişikliğine olumsuz etkilerin sınırlandırılması, yatırımın yapılacağı yerde yaşayan insanların hak ve çıkarlarının korunması vb. ölçütler gözetilerek, demokratik katılım mekanizmalarıyla yapmalıyız.. Planlama çalışmalarına; kültür ve tabiat varlıklarını koruyan, çevresel ve sosyal etkileri itibarıyla sorunsuz, bireysel ve toplumsal haklara karşı saygılı,nükleer macera peşinde koşmayan, özelleştirme, taşeronlaştırma ve iş güvencesinden yoksun çalışma koşullarından arınmış, toplumsal yararı ve yeniden etkin kamu varlığını öngören bir anlayışı egemen kılmalıyız..

Toplumunu ilgilendiren tüm konularda bilgilerin gizli değil açık olmasını sağlamalı, enerjiyle ilgili tüm kurumların, şeffaflaşmasını, bilgilerinin yaygınlaşmasını, herkesçe açık erişilebilir ve kullanılabilir olmasını mümkün hale getirmeliyiz.

Akkuyu NES, Sinop NES, TANAP vb. projelerde yapıldığı gibi; bazı ticari sözleşmelere, bir tür “yasal hilelerle” gereği olmadığı halde TBMM onayından geçirme, uluslararası sözleşme niteliği kazandırma ve ulusal iç hukukun denetimi dışına çıkarılmasını önlemeli ve bu tür mevcut sözleşmeleri, toplum ve ülke çıkarları doğrultusunda değiştirilmeliyiz.

Mehmet Kayadelen arkadaşımızın bildirisinde işaret ettiği üzere , yasal düzenlemelerde yer alan kamu yararı kavramını soyut bir kavram olmaktan çıkarmalı; toplumun ve emekçi halkın çıkarlarını gözeterek ölçülebilir değerlerle ifade etmeliyiz.

Acele kamulaştırma deneni, sermayenin enerji yatırımları için, yurttaşların

oturdukları evlerden, topraklardan, çevrelerden koparılmasına, sürgün edilmesine dayanak olan yasal düzenlemeyi değiştirmeli , insan haklarına aykırı bu uygulamayı derhal sona erdirmeliyiz..

Kullanılmayan bir hakkın, hak olmadığı gerçeğinden hareketle, toplumsal adalet için, tüm idari ve adli yargı süreçleri, halkın ve demokratik kuruluşların hatalı uygulamalara yasal itiraz hakkını sınırlayan, önleyen, hatalı yoruma açık doğrudan zarar görme şartı, yüksek dava açma harçları ve çok yüksek bilirkişi ücretleri gibi tüm engellerden arındırılmalıyız.

Yerli taş kömürü, linyit, asfaltit vb. her tür kömüre dayalı yeni santral projelerine izin

vermemeli, mevcut ve yatırımı süren kömür yakıtlı santrallere, JES'lere yasal hilelerle

“çevreyi kirletme ve kirletmeye devam etme hakkı (!)” veren uygulamalara son

Vermeli, çevreyi kirleten santrallerin üretimlerini derhal durdurmalı ve filtre, baca gazı arıtma (de-sülfürizasyon, azot oksit giderme), atık su arıtma, atık küllerin bertarafı vb. yatırımlarını çok ivedi olarak yapmalarını ve bu sistemleri etkin ve verimli bir şekilde çalıştırmalarını sağlamalıyız..

Rüzgar ve güneş enerjisinden daha çok yararlanmayı öngörmeliyiz.

Türkiye'nin düzensiz yenilenebilir enerji politikasında, daha önceden rüzgâr

enerjisi kurulu gücünün 2023 yılında kadar 20 GW'a çıkartılması öngörülürken,

rüzgâr enerjisinden elektrik üretiminin 2028 yılına kadar ilave 10GW kapasite tesisi

ulaşılması hedef olarak ortaya konulmuştur. Böylece, 2023 için öngörülen hedef

yüzde on beş oranında azaltılmış ve beş yıl daha sonraya 2028'e ertelenmiştir..

Başka bir ifade ile, 2028'de bile Türkiye rüzgara dayalı elektrik üretim kapasitesinin

yalnız üçte birinin kullanılması planlanmıştır ve adeta “Bir daha esme rüzgar” denilmektedir.

Güneş için de önümüzdeki on yılda ek 10.000 MW ek kapasite denilmektedir.
Bu

yaklaşık 16.000 MW'lık hedef, 2028'de güneşe dayalı elektrik üretim potansiyelinin

yalnız %6,6 sının değerlendirilmesinin amaçlandığını, açıkça güneşe yüzlerin değil

sırtların dönülmesinin kurgulandığının itirafıdır.

Enerji politikalarında ciddi ve radikal bir değişikliğe hızla gitmeli, elektrik üretiminde fosil yakıtların payını düşürmeye, yenilenebilir enerji kaynaklarının payını ciddi olarak arttırmaya yönelik politikalar kamusal planlama anlayışı ile, toplum çıkarlarını gözeterek ivedilikle uygulamayız..Bu doğrultuda ilk adım olarak yerli kömür santrallerine verilen alım garantisi, fosil yakıtlı bir çok büyük santrale verilen kapasite tahsisi karşılığı alım garantisi uygulamaları derhal sona erdirmeliyiz. Yenilenebilir kaynaklara verilen ancak bugün amaç dışına çıkmış olan ve bir çok büyük şirkete kamudan kaynak aktarımına dönüşen yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriği yüksek fiyatla alım garantisi uygulaması gözden geçirmeli ve daraltmalıyız..

Bugünden sonra enerji üretim tesislerinin, kamusal bir planlama anlayışı içinde, esas olarak rüzgâr, güneş vb..yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı olarak ve toplum çıkarlarını gözetir biçimde kurulmasını sağlamalıyız.**Üretim yöntemi ne denli çevre dostu olursa olsun, elektrik üretme gerekçesi, santral çevresinde yaşayan insanların yaşamsal haklarının sınırlandırılmasını, ortadan kaldırılmasını haklı kılamaz.“Çevreci santral yapma” iddiası, santrallerin tüm çevresel ve toplumsal etkilerini göz ardı etmenin, verimli tarımsal arazileri sınırsız biçimde işgal etmenin, çok sayıda ağacı kesmenin gerekçesi olamaz.** Yatırım projelerinin çevresel ve toplumsal etkilerini değerlendiren fayda/maliyet çalışmaları katılımcı süreçlerle yapılmalıdır. Yapılacak çevresel ve toplumsal etki değerlendirme çalışmaları ,fiziksel, çevresel,toplumsal etkenleri ve etkiler (santral büyüklükleri, santral tasarımı, görsel etki, gürültü, deşarjlar, ekolojik koşullar,santral ekonomik ömrü bittiğinde söküm vb.) dikkate alınmalıdır.

İstisnalar kuralı bozar. Kamu yönetimi, tüm enerji yatırımlarında, yaşam alanlarının olumsuz yönde etkilenmemesi konusunda, kuralları geçersiz kılacak istisnaları kurgulamakla değil, kuralları istisnasız uygulamakla, yurttaşların anayasal haklarını savunmakla yükümlüdür. Milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ile tabiatı koruma alanlarında, muhafaza ormanlarında, yaban hayatı geliştirme sahalarında, özel çevre koruma bölgelerinde; ilgili bakanlığın, doğal sit alanlarında ise ilgili koruma bölge kurulunun olumlu görüşü alınarak; yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretim tesislerinin kurulmasına izin verilecek olması doğru bir uygulama değildir.

Ülke doğasının tahrip edilmesine, flora ve fauna kaybına ve yerel halkla yeni bir çatışma alanının yaratılmasına yol açabilecek bir uygulamadır, sona erdirmeliyiz.

Tüm enerji projelerinde yer seçiminden-projenin fizibilite aşaması, tesis montajı ve işletme aşamalarına kadar tüm süreçte toplum yararı ve çevreyi, öncelikle göz önüne alarak değerlendirmeli, halkın kabulü, diyalog ve danışma önemsemeli, verimli tarımsal arazilere enerji tesisi kurulmasını ve halkın geçim kaynağı olan ürünlerin yetiştirildiği topraklara ve ürünlere zarar verilmesini mutlaka önlemeliyiz.

Bugün.,yatırımcıların çıkarlarını korunmasına öncelik veren, enerji yatırımlarını ve yatırımcılarını koruyucu ve destekleyici hükümler içeren ve santrallerin çalışmalarının denetlenmesini önemsemeyen , yasal düzenlemeleri hazırlayan ve uygulayan siyasi iktidarı , merkezi ve yerel kamu kurumları ve yöneticilerini, elektrik üretimi için; suya, havaya, çevreye, doğaya zarar veren denetimsiz ve kural dışı vahşi uygulamalara derhal müdahil olmaya, durdurmak ve önlemek için kalıcı adımlar atmaya çağırıyoruz..

Atanmış ve seçilmiş yöneticilerin görevi, santral yatırımcısı sermaye gruplarının çıkarlarını kollamak değil, her ne pahasına olursa olsun, o bölgede yaşayan insanların, toplumun, çevrenin, doğanın ve ülkenin çıkarlarını korumak olmalıdır,olacaktır..

Yanlış uygulamalardan canı yanan, zarar gören üreticilerin ve yaşadıkları bölgede sağlıklı yaşam haklarını savunmak için barışçıl yöntemlerle direnenlere baskı ve şiddet uygulama, üzerlerine kolluk kuvvetleri göndermeye son verip taleplerine kulak vermeliyiz.

Her türlü müdahaleye açık ve siyasal iktidarların arpalığı haline gelmiş olan mevcut kamu iktisadi kurumları işleyişi yerine, yeni, katılımcı ve demokratik bir kamu mülkiyeti ve yönetimi anlayışının tasarlamalı, kurgulamalı, planlamalı ve geliştirerek uygulamalıyız. **Kamu hizmetlerini veren kuruluşların faaliyetlerini daha verimli ve etkin kılmak ve kamusal hizmetin niteliği ve çeşitliliğini arttırmak, kamu hizmetlerinde çalışanların “Söz, Yetki, Karar” haklarını uygulanır hale getirmek hedefleri için:geniş, yaygın katılımlı, demokratik işleyişli ve verimli tartışmalar yapmalı, Yol Haritaları ve Eylem Programları oluşturmalı,yalnızca eleştirdiklerimizi değil, ne istediğimizi ve nasıl uygulayacağımızı insanlarımızı anlatmalı ve benimsetmeliyiz.**

Toplumun büyük çoğunluğunun, yoksullaşan, hak kayıplarına uğrayan kesimlerinin haklarını gözetken yol haritalarını belirlemek için, enerji alanını da içerecek şekilde, ancak onunla sınırlı kalmamak üzere;

özelleştirilen tüm kamusal hizmetlerin; mümkün olan azami ölçüde tekrar kamu eliyle ve toplum çıkarlarını gözeten bir anlayış ve içerikli bir kamusal denetimle, katılımcı, şeffaf ve demokratik bir işleyişle verilmesini hedeflemeliyiz. Bölgesel dengesizliklere karşı istihdam ve yerel ekonomik dinamikleri harekete geçirmek amacıyla bölgelerin, enerji ve tüm kaynaklarını, bir plan dahilinde değerlendirmeyiz.

Petrol ve doğal gazın yapısı gereği birbirleriyle ayrılmaz bütünlüğü; arama ve üretimden, iletim ve tüketiciye, ulaşımda petrol ve doğal gazın değer zincirindeki halkalarının ayrılmaz olduğu göz önüne alınarak, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de, petrol ve doğal gaz arama, üretim, rafinaj, iletim, dağıtım ve satış faaliyetleri dikey bütünleşmiş bir yapıda sürdürecektir bir ULUSAL ŞAMPİYON oluşturmak ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun yeni rafinerileri ve petrokimya tesislerini, bu kuruluş eliyle gerçekleştirmeliyiz.**Elektrik üretim, iletim ve dağıtımında, kamusal varlığı ve denetimi tekrar mümkün kılmalı, toplum çıkarlarını gözetmeyen, kamu kaynakları talan eden KÖİ projelerini sonlandırmalı, bu hizmetlerin kamu eliyle yürütülmesi ve verilmesini sağlamalıyız..**

Yerel yönetimlerin enerji sektöründe daha etkin ve enerji yatırımlarının yapılacağı yerlere izin verme konusunda söz hakları olmasını, yörelerindeki enerji yatırımlarını takip etmelerini ve denetlemelerini sağlamalıyız.Bölgede mevcut ve yeni kurulan ve kurulması planlanan sanayi kuruluşları ile enerji üretim, iletim, dağıtım yatırımlarının tekil değil, benzer tesislerle birlikte kümülatif olarak yaratacakları ve/veya neden olacakları çevresel ve toplumsal etkileri değerlendirmeliyiz.. Yerel yönetimlerin halkın temsilcileri olarak halkın çıkarlarını korumasını, doğaya ve toplum çıkarlarına aykırı plan, proje ve uygulamalara karşı çıkmasını, bu konuda halkın ve demokratik meslek/kitle örgütlerinin mücadelesinde en önde yer almasını gerçekleştirmeliyiz..

Kentlerin ve tüm kentsel yerleşimlerin geleceğe yönelik tasarımı, gelişimi ve her türlü binaların yapımıyla ilgili genel plan ve politikalarının yanı sıra tüm imar düzenleme ve uygulamalarında; güneşten yararlanma ve güneş mimarisinin gereklerine uyma esas almalı, bu konuda ilgili mevzuatta gerekli değişiklikler yapmalıyız. Yeni yapılan binalarda güneş ısı sistemlerini zorunlu hale getirmeli, bu sistemlerin eski yapılarda uygulanabilmesi özendirilmeliyiz.r.

Yerel yönetimler eliyle enerji verimliliği çalışmalarında örnek uygulamaları öncelikle kendi binalarında yaparak rehber/örnek olmalı, mühendis odalarıyla işbirliği ile kentlilere danışmanlık hizmeti ve teknik destek vermeliyiz.

Yerel yönetimler olarak kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine karşı durmalı, özelleşen kamusal hizmetlerin tekrar kamu eliyle verilmesini savunmalı, kentsel doğal gaz, elektrik dağıtım şebekelerinin

işletilmesine talip olmalıyız.

Kentlilerin kendi tüketimlerini karşılamak amacıyla kuracakları enerji üretim kooperatifleri çalışmalarına destek olmalıyız.r.

9.ACİL TALEPLERİMİZ

1.Enerji sektöründe ve tüm kamusal hizmetlerde özelleştirmelere son verilmelidir.

2.Çok ciddi bir sorun olan ve giderek çoğalan enerji yoksulluğunun yakıcı etkilerini azaltmak için, enerji yoksullarına ve yoksunlarına kamusal destek mutlaka sağlanmalıdır. Bu doğrultuda; enerji yoksullarına yönelik olarak;

- Elektrik yardımının aylık 150 KWh'lık üst sınırı yükseltilmeli ve kapsamı genişletilmeli,

- Doğal gaz altyapısının bulunduğu, konut özelliklerinin uygun olduğu her yerde kömür yerine doğal gaz yardımı yapılmalı,

-Yerel yönetimler ücretsiz su desteği vermeli,

kamu kaynaklarından sağlanan tüm bu desteklerin kötüye kullanımını önlemek için, uygulama toplum çıkarları gözetilerek denetlenmelidir.

3. Enerji girdileri ve ürünlerindeki yüksek vergiler düşürülmeli, elektrik faturalarına eklenerek konut abonelerinden zorla tahsil edilen TRT payı uygulaması son bulmalı,

-Ticari olmayan tüketiciler için temel bir ihtiyaç olan elektrik ve doğal gazın fiyatları üzerindeki KDV yüzde 18'den yüzde 1'e düşürülmeli, ÖTV kaldırılmalıdır.

4.Filtre, baca gazı kükürt arıtma tesisleri,atık tesisleri vb. çevre koruyucu ünitelerini tesis etmeyen ve maliyetlerini düşürmek için çalıştırmayan termik santraller ile zehirli gazları ve suları hiçbir önlem almadan çevreye salarak insanı,doğayı,yaşamı zehirleyen jeotermal santrallerde üretim derhal durdurulmalı, kârları uğruna çevreyi kirletmeyi ,yok etmeyi kendilerine hak olarak görenlerden, sorumlu oldukları zarar tahsil edilmelidir.

5.Plansız, çevre ve toplumla uyumsuz, yatırım yerinde yaşayan halkın istemediği, topluma maliyeti faydasından fazla olan tüm projelerden vazgeçilmelidir.

6..Verimli tarımsal arazilere, ormanlara, SİT alanlarına, yerleşim yerlerinin yakınına santral kurulmamalıdır. .Aydın'da,Manisa'da,Büyük Menderes Havzasındaki diğer illerde jeotermal, Trakya'da, Yumurtalık'ta, Eskişehir-Alpu'da, Çanakkale'de vb. bir çok yerde kömüre dayalı termik santral, Sinop, Akkuyu ve İğneada'da nükleer santral, Doğu Karadeniz'de, Dersim'de, Alakır'da, Göksu'da, Türkiye'nin dört bir yanındaki HES'ler gibi; bölgede yaşayan halkın istemediği tüm projeler iptal edilmelidir Diyoruz

SON SÖZ YERİNE.

KİRLENMEDEN, KİRLETMEDEN,

BARIŞ İÇİNDE, EŞİT, ÖZGÜR, ADİL,

AYDINLIK BİR DÜNYA VE

**BAĞIMSIZ, DEMOKRATİK VE SOSYALİZM YOLUNDA
İLERLEYEN BİR TÜRKİYE DİLEĞİYLE...**

Sizleri selamlıyoruz.